

KARTA ROZWIĄZANIA:

ID:	M.07-5
Typ instrumentarium (a do f) ¹	a), b), c), d), e)
Kategoria rozwiązania (A do C) ²	A, B, C
Data aktualizacji wpisu:	
ID i nazwa wyzwania, którego dotyczy proponowane rozwiązanie:	M07. Regulacja i wsparcie mieszkalnictwa wspomaganego
Autorzy:	Katarzyna Przybylska
Grupa ekspercka:	ds. mieszkalnictwa i polityk społecznych

1. Nazwa rozwiązania [200 zn.³]:

Stworzenie kompleksowego systemu wsparcia osób zagrożonych i doświadczających bezdomności oraz wychodzących z kryzysu bezdomności

2. Zwięzła charakterystyka proponowanego rozwiązania [2000 zn.]:

Bezdomność jest kwestią społeczną o destruktywnym wpływie na jednostkę i kosztownych skutkach dla władz publicznych. Należy jednak mieć świadomość, że jest to wyzwanie, które może być rozwiązane, co pokazują przykłady z innych państw, np. Finlandii.

Kompleksowy system zapobiegania bezdomności i wsparcia osób doświadczających bezdomności musi nadać priorytet dwóm obszarom – (1) zapobieganiu bezdomności (obejmującego wsparcie osób zagrożonych eksmisją czy wsparcie osób z grup szczególnie narażonych, takich jak usamodzielniająca się młodzież po placówkach czy osoby opuszczające zakłady penitencjarne oraz szczególne wsparcie kobiet, w tym matek z dziećmi) oraz (2) wdrożeniu opartego o mieszkalnictwo systemu wsparcia osób w kryzysie bezdomności dającego realne szanse na wyjście z kryzysu. Pomimo, iż znaczna ilość rozwiązań musi być wdrożona na poziomie centralnym, są to wyzwania stojące przede wszystkim przed miastami, w których występuje kumulacja zjawiska bezdomności.

Istotnymi komponentami systemu są również (1) wsparcie dla osób doświadczających bezdomności, obejmujące m.in. interwencyjne placówki udzielające natychmiastowego wsparcia; dostęp do usług medycznych, w tym psychiatrycznych; streetworking oraz (2) wsparcie dla osób wychodzących z kryzysu bezdomności obejmujące m.in. możliwość zamieszkania w dostępnym cenowo mieszkaniu i dalszego korzystania z usług w niezbędnym zakresie.

Dla zapewnienia takiego systemu konieczne jest alokowanie odpowiednich funduszy zarówno na poziomie centralnym, jak i lokalnym. Potrzeba rewizji dostępnych źródeł finansowania działań, zapewnienia ich spójności oraz przeznaczenia większych środków finansowych. Ponadto należy dostrzec i zaadresować wyzwania stojące przed

¹ a) Rozwiązania w zakresie regulacji prawnych, administracyjnych itd.

b) Rozwiązania w zakresie finansowania i programów funduszowych

c) Dedykowane programy krajowe

d) Wzmacnianie know-how: Rekomendacje, zalecenia, standardy, dobre praktyki, wymiana doświadczeń, szkolenia, pilotaże, programy współpracy itd.

e) Dostosowywanie działań, inwestycji realizowanych przez inne zależne od rządu podmioty krajowe

f) Inne

² A – Regulacje prawne; B – Mechanizmy finansowania; C – Wzmacnianie wiedzy i współpracy

³ Znaki ze spacjami – podane wartości dotyczą maksymalnej objętości opisu – orientacyjnie.

miastami, w szczególności dużymi ośrodkami, w których występuje kumulacja problemów społecznych obejmująca znaczącą ilość osób doświadczających bezdomności.

3. Działania szczegółowe, narzędzia interwencji – szczegółowy opis: [5000 zn.]

Dla rozwiązania problemu bezdomności niezbędna jest gruntowna zmiana obecnego systemu na poziomie centralnym i lokalnym. Niezbędne jest udzielenie wsparcia miastom i dużym ośrodkom, do których migrują osoby doświadczające bezdomności. Kompleksowy system powinien obejmować następujące komponenty.

Po pierwsze, niezbędne są (i) zmiana definiowania pojęcia bezdomności (konieczność ujęcia dynamicznego, uwzględniającego Europejską Typologię Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS, obejmującą również wykluczenie mieszkaniowe) oraz (ii) wprowadzenie ustawy kompleksowo dotyczącej bezdomności (szczegółowo opisane w karcie rozwiązania *Wprowadzenie ustawy kompleksowo obejmującej zapobieganie bezdomności, wsparcie osób doświadczających i wychodzących z kryzysu bezdomności zawierającej zaktualizowaną definicję bezdomności*). Poniższe założenia, co do kształtu systemu powinny być odzwierciedlone w ustawie.

Po drugie, podstawowym elementem systemu powinno być skuteczne zapobieganie bezdomności. W tym zakresie należy zapewnić integrację usług i wsparcia poprzez m.in. (i) włączenia OPS w postępowania eksmisyjne na możliwie najwcześniejszym etapie (włącznie z ustaleniem procedury przekazywania informacji o zadłużeniu przez operatorów zasobu mieszkaniowego do jednostek wsparcia społecznego) i wsparcia najemców zagrożonych eksmisją, (ii) katalog rozwiązań możliwości likwidacji zadłużenia, (iii) wzmocnienie i rozwój działań związanych z zarządzaniem zadłużeniem, w tym odpracowywaniem (udział CUS), (iv) programy integracyjne „ostatniej szansy” dla osób wobec których orzeczono eksmisję i programy reintegracji społecznej i zawodowej skierowane do osób wobec których zasądzono eksmisję, oczekujących na eksmisję, eksmitowanych i przebywających w lokalach socjalnych i pomieszczeniach tymczasowych. Dodatkowo niezbędne są rozwiązania skierowane do grup szczególnie zagrożonych, w tym opuszczających placówki czy zakłady penitencjarne (w tym programy przygotowujące do samodzielnego życia, np. możliwość pracy socjalnej z osobami osadzonymi czy trening samodzielności z osobami usamodzielniającymi się, np. po pieczy zastępczej). Należy również wdrożyć działania szczególnie chroniące przed bezdomnością matki z dziećmi.

Po trzecie, system wsparcia osób doświadczających bezdomności musi być oparty na rozwiązaniach mieszkaniowych. Wsparcie w społeczności lokalnej, w formie mieszkania wspomaganego, powinno być podstawowym sposobem świadczenia usług osobom w kryzysie bezdomności w miejsce rozwiązań instytucjonalnych. (Por. pozostałe karty rozwiązań do Wyzwania M07 Regulacja i wsparcie mieszkalnictwa wspomaganego). Konieczne jest zapewnienie rozwoju i finansowania innowacyjnych rozwiązań, takich jak metoda Najpierw Mieszkanie, które są dedykowane dla osób doświadczających bezdomności.

Istnieje również potrzeba dysponowania zapleczem interwencyjnych placówek zapewniających schronienie (co do zasady – do czasu zapewnienia mieszkania wspomaganego), przy czym konieczna jest zmiana charakteru i działania tych instytucji. Powinny to być wielozadaniowe placówki interwencyjne umożliwiające natychmiastową reakcję i wsparcie osób w kryzysie bezdomności, o interwencyjnym charakterze, świadczące krótkoterminowe wsparcie, otwarte na środowisko lokalne i służące reintegracji społecznej (z intensywną pomocą specjalistów przeciwdziałających dezintegracji społecznej). Wobec postulowanej integracji usług, instytucje mogą służyć również jako baza dla streetworkerów.

Ponadto konieczne jest zapewnienie dostępu do usług typu *outreach*, w tym streetworkingu. Streetworking powinien koncentrować się na zapoczątkowaniu pracy z osobą w kryzysie bezdomności i zapewnieniu możliwości skorzystania ze wsparcia, np. medycznego czy psychiatrycznego. Powinien służyć motywowaniu do skorzystania z mieszkań wspomaganych (w których realizowana będzie metoda Najpierw Mieszkanie) lub ewentualnie usług placówek interwencyjnych. Należy zapewnić (i) odpowiednie kształcenie streetworkerów, (ii) możliwości działania ekspertów przez doświadczenie oraz (iii) integrację streetworkingu z innymi usługami.

Po czwarte, system musi obejmować wsparcie aż do rzeczywistego usamodzielnienia się osoby, która doświadczała bezdomności. Oznacza to potrzebę zapewnienia dostępnego cenowo mieszkania (po zakończeniu korzystania z mieszkania wspomaganego) i możliwości dalszego korzystania z usług w potrzebnym zakresie. Te cele mogą być realizowane m.in. poprzez społeczne agencje najmu. Działanie to łączy się z szerszym wyzwaniem zapewnienia adekwatnego zasobu dostępnych cenowo mieszkań w Polsce.

Po piąte, konieczne jest zapewnienie adekwatnego finansowania na poziomie centralnym i lokalnym (w tym uporządkowania i koordynacji dostępnych źródeł finansowania oraz zwiększenia nakładów). Niezbędne są również zmiany w programie Pokonać Bezdomność obejmujące (i) poddanie programu ewaluacji, (ii) podwojenie nakładów finansowych na ten program, (iii) objęcie programem działań niepodlegających finansowaniu przez gminy (w tym streetworking, prewencja, dodatkowe usługi), (iv) alokowanie określonych, znaczących środków na wsparcie miast (w szczególności dużych miast), w których występuje istotny problem bezdomności, (v) zapewnienie możliwości finansowania z programu tworzenia i prowadzenia mieszkań wspomaganych, w tym wdrożeń metody Najpierw Mieszkanie (konieczne jest m.in. wydłużenie okresu wsparcia i umożliwienie realizacji wieloletnich programów), (vi) integracja programu z innymi obszarami polityki społecznej.

4. Podmioty odpowiedzialne za realizację:

MRIPS we współpracy z MRPIT, MZ, MFIPR, JST, NGO, CUS, ROPS.

5. Wstępny harmonogram i kamienie milowe:

- Wprowadzenie możliwości pracy socjalnej z osobami w zakładach penitencjarnych / treningu samodzielności z osobami usamodzielniającymi się – 2021 r.,
- Stworzenie standardu działań profilaktycznych i interwencyjnych w zakresie mieszkalnictwa pozwalających kontrolować zadłużenie (przeciwdziałanie bezdomności) – 2022 r.,
- Wprowadzenie ustawy kompleksowo obejmującej zapobieganie bezdomności, wsparcie osób doświadczających i wychodzących z kryzysu bezdomności zawierającej zaktualizowaną definicję bezdomności – 2022 r.,
- Pilotaż standardu i przekształcania placówek – do 2025 r.
- Systemowe wdrożenie standardu i przekształcania placówek – od 2026 r.,
- Zagwarantowanie każdej osobie zagrożonej bezdomnością z grupy ryzyka (w tym usamodzielniającej się młodzieży) możliwości skorzystania z mieszkania wspomaganego – 2027 r.

6. Priorytet/istotność z punktu widzenia wpływu na wyzwanie/rozwiązanie problemu (oczekiwany efekt):

Działanie o priorytetowym znaczeniu dla rozwiązywania problemu bezdomności i wsparcia osób zagrożonych lub doświadczających bezdomności. Wprowadzenie efektywnego, kompleksowego systemu doprowadzi do zminimalizowania liczby osób doświadczających bezdomności.

7. Odniesienia do diagnoz, dodatkowe materiały źródłowe, literatura:

- Europejska Typologia Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS [online:] https://www.feantsa.org/download/pl_7386404743356865659.pdf
- Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli „Działania Wspierające i Aktywizujące Osoby Bezdomne”, LRZ.430.003.2019 [online:] <https://www.nik.gov.pl/plik/id,22486,vp,25161.pdf>
- P. Olech (red.), L. Węsierska-Chyc (red.), J. Wilczek (red.), Streetworking, mieszkania, współpraca. Dobre praktyki w pomocy osobom bezdomnym, OFRPB, Zabrze [online:] https://drive.google.com/open?id=1Wj_ezWH0yNQCISYZ1c2tNcqRHWZfDxLI

- J. Wilczek, Bezwarunkowy dostęp do schronienia interwencyjnego w świetle zmian w systemie usług dla osób bezdomnych w Polsce [online:] <https://drive.google.com/file/d/1FRf21iWDqcvWuVjCmQjAoC3CwIMig0kM/view>
  - J. Wilczek, Bezdomność i wykluczenie mieszkaniowe według typologii ETHOS oraz A. Zalewski, Polska definicja bezdomności [w:] Informator rzeczniczy, Fundacja Habitat for Humanity Poland [online:] https://habitat.pl/files/Informator_Rzeczniczy.pdf
  - N. Pleace (tłum. J. Wilczek), Najpierw mieszkanie w Europie - Poradnik, FEANTSA, Bruksela 2016 / OFRPB, Zabrze 2020 [online:] https://drive.google.com/file/d/1z_2jzMqe5AX1iSFJ6FuT4eHF6i7Le35t/view?usp=sharing
  - J. Wygnańska, Model wstępny „Najpierw Mieszkanie”, Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska [online:] <https://najpierwmieszkanie.org.pl/publikacje/plik/b56a5f37-4d51-46d9-a9d4-a306932ff345/>
  - J. Wygnańska, Potencjalni uczestnicy programów Najpierw Mieszkanie w Warszawie. Diagnoza wstępna, Fundacja Najpierw Mieszkanie Polska [online:] <https://najpierwmieszkanie.org.pl/publikacje/plik/23de3cac-164e-41ec-bc72-527997bd2d6a/>
- 8. Powiązane akty prawne, identyfikacja obszaru prawnego wymagającego poprawy (odniesienie do istniejącego stanu prawnego):**
- Ustawa o pomocy społecznej (Dz.U.2020.1876 t.j.).
  - Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni (Dz. U. poz. 896).
  - Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 kwietnia 2018 r. w sprawie mieszkań chronionych (Dz. U. poz. 822).
  - Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. poz. 1818).
- 9. Przykłady podobnych rozwiązań w innych krajach (jeśli znane)**

[...]